

DIPOTŠIŠO & DIKARABO – MOLAO O MOMPŠHA WA KHASTOM

1. Ke ka lebaka la eng molao wa khastom o mpshafatšwa?

Mo tikologong ya go dula e fetogile ya go tlhakathakana ya boditšhabatšhaba, ya selete le setšhaba, Khastom e raloka karolo e kgolo ya go thekga mananeo a mmušo a go tšweletšapele kgolo ya ekonomi, tlhologo ya mešomo le kgogaganyo ya leago.

Molao wa Khastom le Motšhelophahlogae, 1964, ga se o kgone go gata ka kgato le nepo ya phetogo ya mošomo wa khastom wa goba le diphetogo tša go galefa tša tikologo fao kgwebišano ya ditšhabatšhaba e dirwago, kudu ka tšweletšo e kgolo ya tirišo ya tshedimošo ya theknolotši le tšhentšhano ya data ya elektroniki.

Ka mokgwa wa yona wa gabjale, molao warena wa khastom ga o kgone go fetola go dikotsi tše mpsha, gape ga e šome gabotse ka segwera ebile go a hlokega gore e kwešišege gabonolo le ka tirišo go kgona go fana ka tiišetšo go ba rekiši le baeti le go Khastom.

2. Na ke dikholego dife tša Molao o mompsha?

CCA le CDA ke melao e mompsha ya go nolofatša taolo ya khastom le go fana ka matsha a mpshafatšo ya khastom. Melao ye e sepelelana le Molaotheo gomme e bapeditšwe kgatshanong le taolo enngwe ya khastom le ditumelelano tša ditšhabatšhaba bjalo ka Revised Kyoto Convention, yeo e nepilego go sepetša botse, go šireletša le go nolofatša kgwebišano ya ditšhabatšhaba. Molao o fana ka ponagalo ya ketwane ya phepo ya mafelelong go SARS, ka lebaka la thomelo ya elektroniki ya poledišano, go bega pele ga dithoto, kaonafatšo ya tswalela dithoto le dinyakwa tša ditsebišo tše mmalwa tša elektroniki go tshepetšo ka moka.

Melao e ngwetšwe ka polelo ya go kwešišega gomme dingwala tše di akareditšwego di beakantšwe ka tlhologanyo gape ka tatelano, ka Dikgaolo tša go aroganya ka tsela e itšeng. Melao gape e latela peakanyo ya Molao gomme molao o mongwe le o mongwe o kgokagantšwe le Molao wa maleba. Se se kgontšha batho bao ba angwago ke Molao go hwetša dipeelano tše di amegago go ya ka lenaneo le itšeng, mohlala tshepetšo e itšeng ya khastom, ka mokgwa o bonolo.

Melao e fana ka dikgetho tša ntlopatlho le tšweletšo tšeo di kaonafatšago bohlokwa bja Afrika Borwa bjale ka lefelo la phatlalatšo le go tiišetša intasteri. Molao gape o thekga Leano la Tšwetšopele ya Setšhaba ya go tšweletša kišontle le phadišano ya kgwebo, kaonafatšo ya ditšweletša tša mo nageng le thekgo ya di SMME.

3. Na ke khuetšo efe ya molao go baswarakabelo ba kgwebo ba khastom?

Ge Melao e phethagaditšwe, o go tlo ba le khuetšo go bareki ka moka ba khastom, kudu mabapi le mokgwatšhomo, tshepetšo le diphetogo tša pholisi. Gape go tloba le magato a maswa a obamelo bakeng sa bagwebi le diphetogo go taolo ya ditefišo tša dikotlo.

Mohlala wa mohuta wa khuetšo yeo molao o moswa o ka bago le yona ka go kgwebišano e tlhathollwa ka go Kgaolo ya ntlophatlo. Baswarakabelo ba kgwebo ba mmalwa, go akaretša beng ba dilaesense tša ntlophatlo, baswara dilaesense, tlišogae le kišontle, diagente tša khastom le beng wa dithoto le diagente tša go emela bareki ba naga ya ka ntle ba tlo angwa ke diphetogo tša taolo ya ntlophatlo. Diphetogo tše di akaretša tše di latelago:

- Kgopelo ya dilaesense tše dimpsha
- Rasiti e mpha le dinyakwa tša tsebišo ya thomelo ke beng ba dilaesense tša ntlophatlo ba setšhaba le praebete le baswari ba dilaesense.
- Polokelo ya dithoto tša sepetšwa mahala le dithoto tša go se sepetšwe mahala
- Mokgwatšhomo wa taolo ya direkhoto wa elektroniki
- Pego ya matlotlo ya dithoto tša nako le nako
- Tumelelo ya ditshepetšo ka go ntlophatlo.

4. Na bohlokwa bja go bega ke bofe gape dikholego tša gona ke dife?

Go bega tshedimošo ke maloko a boraro go thuša Khastom go lekola kotsi ya tshedimošo mabapi le dikepe, difofane, ditimela, dikoloi, banamedi, sehlopha le dithoto tše di tsenago goba di tšwago ka go Rephapliki.

Dikholego tša dinyakwa tša go bega di akaretša tše di latelago:

- E kaonafatša tšhireletšo ya phepo ya ketwane, e kgontšha Khastom go lekola tlišogae le kišontle ya dithoto tše di ganetšwago go tsena ka gare le ka ntle ga Rephabliki
- E dira kabelo ka go tiišetšo ya fisikale
- E thekga taolo ya phethagatšo ya khastom go mosepelo wa dinamelwa le dikepe
- E kgontšha peakanyo ya taolo ya khastom
- E kgontšha ponagalo ya dikepe go laetša maemo a tebelelo ya dithoto ka sebele
- E fa taetšo ya gore ke sekepe sefe seo se fihlilego, sa go ema ka boripana, sa go senyega, tlhagala, timela sa go hlokomologwa gape le go fetiša.

5. Na ke ka lebaka la eng Afrika Borwa e nyaka go tsebagatša tsebišo pele ya diiri tše 24 tša laišo ya dithoto bakeng sa dithoto tša ka gare ga khontheina?

Molao wa tsebišo pele ya diiri tše 24 tša laišo o sepelelana le Maemo a Mohlako wa SAFE gomme o laetša boikgafo bja Afrika Borwa bja go šireletša ketwane ya phepo.

Pholisi gape e dumelela kgonagalo ya ditšhošetšo tše di tlo laetšwago pele ga ge khontheina e ka laiša ka boemakepe bja naga ya ka ntle, yeo e kgontšhago Khastom go thibela morwalo, ge eba o laetša kotsi, gore e se tsene ka boema bja Rephabliki.

6. Na ke ka lebaka la eng nako ya thomelo ya ditaodišo tša tumelelo ya tlišogae e fokoditšwe go tloga go matšatši a šupa go ya go matšatši a mararo morago ga go fihla?

Sephetho sa go fokotša nako ya thomelo ya ditaodišo tša tumelelo ka go CCA e laetšwa ke tšwetšopele ya theknolotši go tloga ka 1964 ge molao wa gabjale o be o ngwalwa. Kgwebišano le ka fao kgwebo e dirwago e fetogile kudu ge e sale go tloga moo gomme ka go tikologo ya gabjale ya elektroniki tshedimošo yeo e nyakegago bakeng sa phedišo ya dithoto e hwetšagala ka bjako.

Go nolofatša phethagalo ya phokotšo ya nako peelano, sebaka se filwe bakeng sa phedišo le tokollo ya dithoto ka thomelo ya dilo tša go se felele goba tshedimošo ya motšwaoswere ya tumelelo.

7. Na ke ka lebaka la eng go na le dinyakwa tša go romela ditaodišo tša tumelelo bakeng sa dithoto tša ka gare ga dikhontheina matšatši a marero pele ga go fihla ga dithoto bakeng sa go laišollela go theminale ya dikhontheina tša go ba le laesense goba go bobolokelo bjoo bo lego ka gare ga naga?

Dinyakwa di be di loketšwe go nolofatša peakanyo ya ketwane ya phepo. SARS e tla kgona go lebelela dikotsi tše di beilwego ke dithoto pele ga ge di fihla ge eba taodišo ya tumelelo e rometšwe matšatši a mararo pele e fihla. Ge SARS e kgonne go lebelela kotsi, SARS e tla ntšha tsebišo (tokollo ya motšwaoswere) go tsebiša maloko fao khontheina e swanetšego go tlošwa ge e fihla, ke gore go bobolokelo ka Durban goba ka go theminale ka Johannesburg. Mogwebi a ka kgona go dira dipeakanyo tša maleba tša lotšistiki bakeng sa go rwala dithoto ka tiišetšo pele ga ge dithoto di fihla. Ge dithoto di fihla, di tla lokollwa go goba di swerwe go lefelo leo le laeditšwego ka go tokollo ya motšwaoswere. Tokollo ya motšwaoswere e felelwa ke maatla ge eba dithoto di swerwe gomme di emelwa legato ke tsebišo ya go swarwa yeo e laetšago lefelo leo dithoto di tlogo go išwa.

8. Na phapano ke eng magareng ga tirišo ya gae le tshepetšo ya khastom?

Phapano e ka hlaloswa bokaone ka tšhupetšo ya ditlamorago tša tokollo. Dithoto tše di lokolotšwego bakeng sa go dirišwa ka gae di napa di eba dithoto tša go sepetšwa ka go lokologa, ka mantšu a magwe tše Khastom e se sab ego ke taolo go tšona. Dithoto tše di lokolotšwego bakeng sa tshepetšo ya khastom di dula di le ka fase ga taolo ya khastom (bjale kage dithoto di sa sepetšwe ka go lokologa) gomme dipeelano tša Molao tše di amanago le tshepetšo yeo di swanetše go obamelwa.

9. Na ke ka lebaka la eng tokollo go ya ka CCA e fiwa ge fela dithoto di sa tšo goroga?

Balaodi ba khastom ba ka se lokolle dithoto tše di se kago tša goroga ka sebele lefelong la go tsena goba la go tšwa.

10. Na motšhelo wa maemo a dithoto ke eng?

Motšhelo wa maemo a dithoto ke motšhelo wo o swanetšego go lefelwa goba motšhelo wa go se lefelwe. Maemo a motšhelo wo o swanetšego go lefelwa o tla lefelwa go dithoto ge eba di a tšheledišwa go ya ka Molao wa go tšhelediša dithoto tša mohuta woo. Maemo a go se tšhelele a laetša gore le ge dithoto di na le maemo a go se tšhelelwe, ga go motšhelo o o tlo lefelwago go dithoto ge motšhelo e beetšwe go ya ka molao wa go tšhelediša go dithoto tše bjale. Motšhelo o akaretša makgetho a khostom, makgetho a motšhelophahlogae, VAT le metšhelo e mengwe le e mengwe yeo e lefelwago ka go tlišogae le kišontle ya dithoto.

11. Na ke ka lebaka la eng taodišo ya tumelelo e nyakega bakeng sa tšhuthišo legatong la tokumente ya go bonagala/senamelwa?

Lebaka la go fetiša pholisi yeo e lego gona gabjale le theilwa godimo ga mabaka a gore SARS e ka kgonago go laola botse mosepelo wa dithoto go putlaganya mellwane ya rena le dikotsi tšeo di tšwelelago ge e na le tshedimošo ya maleba. Tiišetšo ya tiragalo ke kakaretšo ya thoto yeo e nameditšwego sekepe gomme e fa tlhaloso ya kakaretšo ya dithoto, mohlala, "tše di rwelwego" goba "dinamelwa tša mehuta kamoka". Ga e ma tharifi, boleng le tshedimošo ya setlogo yeo e nyakegago go laetša kotsi. Tshedimošo go tokumente ya senamelwa e theilwe godimo ga tshedimošo yeo e filwego go senametšo ke motho wa naga ya ka ntle. Ka thulano, taodišo ya tumelelo e romelwa ke motho yo a ngwadišitšego goba yo a nago le laesense goba agente yeo e ngwadišitšwego ya ka Rephabliki gomme e na le tharifi, boleng le tshedimošo ya setlogo go kgona go lekola kotsi. Motho yoo a laodišago nnete ya tshedimošo ka taodišo ya tumelelo. Taodišo ye e romelwa ka fomete ya elektroniki gomme e feta ka go entšene ya kotsi ya SARS ka metsotswana. Ka ge motho yoo a dira diphošollo tša tshedimošo ya go nyalelana le tumelelo ya dithoto, a ka latofatšwa ge taodišo ya maaka e ka dirwa.

12. Na ke eng seo se laeditšego gore dinyakwa tša tshepetšo go tloga le tsena ka go SACU gabjale ke ditlišogae goba dikišontle?

Ka go Molao wa 1964, dithoto tšeo di tšetšego mollwane magareng ga dinaga tša BLNS le RSA di be di bitšwa "mesepele" ka thekgo ya yona ya mohlako wa semolao le pholisi le tshepetšo, go latolana le dithoto tša tlišogae le kišontle go tšwa ka go dinaga tše e sego tša BLNS. Dikgwebi di ile tša swanela ke go itlwaetša mehuta e mebedi ya go laola mehlako. CCA gabjale e nolofatša mohlako ya go laolwa ka go fana ka dira gore dithoto ka moka tše di tsenago goba di tšwago ka go Rephabliki ke ditlišogae goba kišontle di swanetše go laolwa ka melao ya go swana. Go išapele, go Diyunione tše dingwe tša Khostom, dithoto tše di tsenago goba di tšwago ka dinageng tša maloko di tšewa bjale ka ditlišogae goba dikišontle ka tatelano.

13. Na tshepetšo ya tumelelo ya khostom e ra go reng?

Le ge motlišadithoto a ka kgetha go dumelela dithoto bakeng sa tirišo goba tshepetšo ya khostom, kgetho yeo e swanetše go "dumelelwa" mo mabakeng, se se ra gore kgetho e swanetše go dula e nyalelana le dipeelo tša CCA gomme di dumeletšwe ke ba Khostom. Tumelelo ya ditshepetšo tše dingwe tša khostom ga di dumelelwe mohlala, tšhuthišo ya boditšhabatšhaba ga e dumelelwae ka morago ga ntlophahlo, eupša dithoto di swanetše go dumelelwa bakeng sa kišontle.

14. Na bareki bja gabjale ba khostom ba swanetše go dira kgopelo gape ya ngwadišo le/goba laesense?

Ee, bjale ka ge dngwadišo tša khostom tše di lego gona le dilaesense di tlo felelwa ke nako mo matšatšing a 30 morago ga letšatšikgwedi la phethagalo ya CCA ge eba mong ga se a romele kgopelo empsha bakeng sa ngwadišo goba laesense mo nakong yeo. Dingwadišo tše di lego gona tša motšhelophahlogae goba dilaesense ga di angwe ke tlhomo ya CCA gomme bareki ba bjalo ga ba tlamege go dira kgopelo ya ngwadišo goba ya laesense mabapi le ditiragalo tša ka fase ga Molao wa Makgetho a Motšhelophahlogae ka morago ga letšatšikgwedi leo le beilwego.

15. Na bareki ba kgona go dira kgopelo ya ngwadišo goba ya laesense pele ga letšatši leo le beilwego?

Ee, eupša ge fele tšwetšopele ya ngwadišo ya elektroniki le bokgoni bja mokgwatšhomo wa go laesensa di phethagadišwe. SARS e letetše go bula dikgopelo tša ngwadišo le laesense ka nako ya maleba pele ga letšatšikgwedi la go thoma la CCA.

16. Na SARS e tla kgona go tšweletša dikgopelo ka moka ka nako?

SARS e letetše go bula kanale e mpsha ya elektroniki bakeng sa dikgopelo tše dimpsha tša thomelo ya ngwadišo/laesense ka eFiling pele ga ge Molao o mompsha o phethagatšwa. Ngwadišo yeo e lego gona goba laesense di tšwelapele go phethagatšwa go ya ka karolo 932 ya 933 ya CCA go fihlela ge kgopelo e mpsha e feleletšwa. Ntle le ge bareki ba romela dikgopelo tša bona tše mpsha mo matšatšing a 30 morago ga letšatšikgwedi la phethagalo, ba ka tšwelapele go šoma ka fase ga ngwadišo yeo e lego gona goba laesense. SARS e tla be e beakanya bokgoni bja rena le ditirelo tša dikanale go kgonthiša tiragalo ka nako ye.

17. Na o ka hlalosa ge eba Molao Phetošo wa Khastom le Motšhelophahlogae, 2014 o tla akaretša motšhelophahlogae goba ke eng seo se tla bego se akaretša se?

Molao Phetošo wa Khastom le Motšhelophahlogae, 2014 o phethagatšwa ka “letšatšikgwedi la phethagalo”, leo e lego letšatšikgwedi leo Molao wa Taolo ya Khastom le Molao wa Lekgetho la Khastom le phethagatšwago. Letšatšikgwedi le se sa tlo kgethwa ke Mopresidente. Ka letšatšikgwedi leo Molao Phetošo wa Khastom le Motšhelophahlogae, 1964, ka mohutwa wa yona wa go fetošwa, e fiwe leina gape bjale ka Molao wa Lekgetho la Motšhelophahlogae, 1964. O tla akaretša mabaka a go amana le motšhelo, levi ya makhura, levi ya RAF, levi ya tikologo le motšhelo wa banamedi ba moyeng.

Ka mantšu a mangwe, Molao e mempsha ya Khastom e tla emela dipeelano tša Molao wa gabjale wa Khastom le Motšhelophahlogae, 1964, go nyalelana le khastom fela gomme Molao wa go fetošwa 1964 o tla tšwelapele go diragatšwa go makgetho a motšhelophahlogae le dilevi tše dingwe le metšhelo e laeditšwego.

18. Na go tloga go gapeletšega gore baišantle le batlišagae ka moka ba ngwadiše ngwaga o mongwe le o mongwe wa boraro bakeng sa dikhoutu tša bona tša išontle le tlišogae (Ke tloga ke tloga ke tseba hlokego ya mathomo ya go ngwadišagape ge Melao e phethagatšwa)?

Goba molao wa “ngwaga ka ngwaga” o tla dirišwa go barekiši bao ba sa rekišego?

Aowa, go tloga go gapeletšega go ngwadišagape mengwaga e mengwe le e mengwe e meraro, lebelela karolo 614 ya CCA yeo e šomago ka nako ya tlišetšo ya ngwadišo ya ditefikeiti. Karolwana ya (1) e laetša gore ngwadišo ya setifikeiti e dula e dirišwa ntle le ge e gogetšwe morago goba e feletšwe ke nako ka lebaka la go se dirišwe ke motho yo a ngwadišitšego sebaka sa mengwaga ye meraro. Mo mabakeng ao motho yo a ngwadišitšego a sa e diriše yo a šupetšwago go karolo 614(2), kgopelo ya go mpshafatša e swanetše go dirwa go ya ka karolo ya 615(1).

19. Na di-TDN le di VDN tše di lego gonadi sa dutše di dirišwa le go phethagatšwa ka morago ga ge Molao o mompsha o phethagaditšwe gape ba hloka go dira kgopelo gape?

Se ke “kelo” yeo e tla tšwelago pele ka morago ga letšatšikgwedi la phethagalo go ya ka karolo 928 ya CCA.

20. Na dikotlo tša gabjale tša go se fetošwe tše di lego ka fase ga Molao o mompsha wa Khastom o tlo fokotšwa ge Molao o mo mphsa o thoma go dirišwa?

Aowa, tsela e bonolo e tla dirišwa sebaka se se nyane eupša palo yeo e lego go tafola ya dikotlo e ka se fokotšwe. Poelomorago ya mathomo go tšwa go papatšano go tafola ya dikotlo yeo e sa fetogego e lebeletšwe. Gape re dirile papetšo mabapi le ditaolelo tše dingwe le tshekatsheko ya infleišene, ka morago ga moo kotlo ya go se šuthe e fokodišwe ka 50%. Go swanetše go lemogwa gore ditafola tša kotlo tša tšhelete ya go se fetoge bakeng sa Molao wa Lekgetho la Khastom, Molao ya Taolo ya Khastom, le Molao ya Lekgetho la Khastom e swanetše go feleletšwa le go phatlalatšwa gore setšhaba se kgone go dira tshwayotshwayo.

21. Na dintlha tše di lego gona tša Khastom, bjale ka dikhoutu tša gabjale tša Khastom, di ka dumelwa bakeng sa morero wa dingwadišo tše dimpsha tša ka fase ga Molao wa Taolo ya Khastom?

CCA e thekga dikarolo 931(2) le 933(2) gore kgokaganyo e tla dirwa magareng ga ngwadišo goba laesense go ya ka Molao wa gabjale le ngwadišo goba laesense go ya ka CCA. Ka fao kgokaganyo ye e ka hlokomelwago go tla ya le tšwetšopele ya mokgwatšhomo wa gabjale.

22. Ka kgopelo o ka eletša ka fao OGA bjale ka Port Health di ka dirišwago go ya ka molao o mompsa?

Kwešišo ya ka ke gore re tlo hwetša tokollo ge fela morwalo o ka lekolwa ka sebele. Ge eba go bjale re ka dira kgopelo ya tokollo ya Port Health, na se se ka se ditele thomelo ya morwalo?

CCA e fa taolo ya gore taolelo ya kxastom ke tokollo ya mafelelo ya taolo ke gore dithoto di tlo swarwa bakeng sa OGA (yeo e gabjale e bitšwago "taolelo ya taolo") gomme ka morago ga ge OGA e kgopetše taolo ya kxastom go fediša kgolego, dithoto di tlo lokollwa ke ba taolo ya kxastom, ge fela taodišo ya tokollo e kgotsofatša dinyakwa tša molao wa kxastom. Ge eba dithoto di a dumelelwa pele ga ge di goroga, tsebišo ya kgolego go OGA le setsebi sa kxastom e ka dirwa pele ga kgorogo go nolofatša tshepetšo. Poledišano ya elektroniki go ketwane ya phepo, go akaretša di-OGA, e tlo ba bohlokwa go tiišetša tshepetšo e botse ya dithoto.

23. Na o ka tiišetša gore Molao o mompsa wa Taolo ya Kxastom wa ka fase ga kgaolo 4 karolo 89, o laetša gore ditaodišo di swanetše go romelwa mo matšatšing a mararo a mošomo go tloga letšatši leo di fihlilego?

Ke nagana gore se se tlhakantšhwa go tloga ka letšatši leo di fihlilego ka go boema bja mathomo bja go tsena gape se se ra gore tokumente e swanetše go romelwa, e sego go dumelelwa le go lokollwa go tšwa go kxastom?

Karolo 90(1)(a) ya CCA e laetša gore taodišo ya tumelelo e swanetše go romelwa go balaodi ba kxastom ge eba dithoto di be di tlišwagae ka sekepe sa naga ya ka ntle, mo matšatšing a mararo a mošomo a go goroga ga dithoto ka go boemabja lewatle fao dithoto di laišollwago ka sekepeng.

Le ge go le bjale, ka kgopelo lemoga gore dipeelano tša karolo 90(4) tšeo di nyakgo taodišo ya tumelelo go ya ka dithoto tša ka gare ga dikhontheina tšeo di beakantšwego bakeng sa thomelo ya theminale ya khontheina ya go ba le laesense goba bobolokelo yeo e lego ka gare ga naga (mohlala, City Deep) yeo e swanetšego go romelwa mo matšatšing a mararo pele ga go fihla ga dithoto ka go boemawatlle bja kxastom. Thomelo ya taodišo ya tumelelo mo nakong yeo e beetšwego ga e akaretše tokollo eupša e swanetše go ba e dumeletšwe ke balaodi ba kxastom go ya ka karolo 171.

24. Na o ka tiišetša gore ge eba dithoto di goroga ka sefofane, melao e tlo dirišwa ka go swana?

Gape ge eba ditaodišo di romelwa mo matšatšing a mararo gomme tša se lokollwe, na dithoto di ka swarelelwa ka bobolokelong gomme tša se lokollelwe ka go Ntlophatlo ya Mmušo?

Go ya ka karolo ya 181 ya CCA, "agente ya go lokolla" (mong wa laesense ya lefelo la go laolwa ke kxastom fao dithoto di beilwego pele ga tokollo ya tšona) a ka se kgone go romela dithoto go motho yo mongwe le yo mongwe ntle le ge go na le tumelelo ya tsebišo ya tokollo. Ka mantšu a mangwe, dithoto di tlo dula ka go lefelo la go laolwa la kxastoms, gomme di ka dula ka go bobolokelo bja sebakanyana.

Ge balaodi ba kxastom ba ka phetha go swara dithoto go ya ka Karolo ya 34 ya CCA, dithoto go ya ka karolo ya 759 di ka bewa ka lefelong leo di swerwego, goba di ka išwa go Ntlophatlo ya Mmušo goba go lefelo leo le nago le laesense go ya ka taolo ya kxastom.

25. Na o ka eletša gore letšatšikgweri la ngwadišo empsha le tlo phethagatšwa neng gape go ka kgonagala go hwetša foromo ya kgopelo goba wepsaete fao foromo yeo e ka hwetšwago?

Ngwadišo empsha le mokgwatšhomo wa kgopelo ya laesense e sa le tshepetšong ya tšwetšopele ya SARS. Ge mokgwatšhomo o šetše o lekotšwe gape o tiišeditšwe, SARS e tla fana ka tsebišo go baswarakabelo ka ga hwetšagalao ya bona ya dikgopelo tša thomelo go ya ka Molao wa Taolo ya Kxastom, 2014.

26. Ka kgopelo efa tlhaloso ya dilo tše di latelago:

- **Molao wa 5.7: Na ka botlalo ke nako e kaakang ya go boloka dithoto ka fase ga tshepetšo ya kxastom mo mafelong a go se dumelelwe?**

Ga se go hlake ge eba potšišo ye e ama go boloka dithoto ka fase ga tshepetšo ya ntlophatlo go lefelo leo le laeditšwego. Gape go swanetše go lemogwa gore thetollo ya ditaetšo e ka dumelelwa Malebana le dithoto tše di lego ka fase ga ditshepetšo tše dingwe tša khastom, mohlala, karolo 208 (transit), 230 (ntlophatlo ya motšhelophatlogae ya go šutha), 415 (tšweletšo ya ka gare) le 442(2) (tshepetšo ya tirišo ya gae).

Karolo 918 e swanetše go balwa le molao wa 5.7, wo o laetšago tshepetšo bakeng sa go hwetša tumelelo ya khastom bakeng sa "thetollo ya ditaetšo". Phethagatšo ya karolo 918 ke gore taolo ya khastom e ka, ge e fana ka tumelelo, gape eka lebelela nako yeo tumelelo e amegago. Se lege go le bjale ga se laetše gore ba taolo ya khastom ba ka dumelela dithoto tše di lego ka fase ga retološo go dula di le lefelong la go retolelwa leo le nago le thulano le dipeelano tša CCA. Karolo 918(1)(b) e laetša gore nako e swanetše go dula e sa fetoge (e sego thulano) le CCA le Molao o mongwe le o mongwe o amegago wa go tšhelediša levi (Ka kgopelo lebelela nako e itšeng e amegago ya go nyalelana le ditshepetšo tša thomelo, ntlophatlo, tshepetšo ya ka gare le tshepetšo ya ka gae ya Dikgaolo tša maleba tša CCA).

- **Molao wa 7.2 (b): Na dinomorontši tša tšhupatefelo di ka bonagala go taodišo ya khastom? Na se se laetša gore mothaladi o mongwe le o mongwe go tšhupatefelo ya barekiši e swanetše go laodišwa ka go arogana le ge eba hlogo ya go swana ya tharifi e ka dirišwa?**

Dinomorontši tša tšhupatefelo di ka dirišwa ka taodišo. Methaladi ya go fapana go tšhupatefelo e ka kopanywa ka taodišo, ge fela dintlha tše dikgolo tša tekolo di swana.

- **Molao wa 7.2 (d): Nako pele ga tumelelo ke e tee fela yeo e lekanyeditšwego "letšatši la go fihla" – ke "letšatšikgwedi la la go goroga" la maleba la go tsebja fela ka go goroga? Kakanyo e dirilwe gore phetošo e tlo hlokega go fetoša letšatšikgwedi go letšatšikgwedi la maleba la go goroga.**
- **Molao wa 7.2 (d) r.t.w s 2: Na sekepe se ema neng lebopong? Na sekepe se eme ka nnete lebopong?**

Sekepe se ema lebopong ge se fihla lebopong gomme sa thekgwa? k.g.r tlhaloso ya pukuntšu ke. Mabapi le "go goroga ga dithoto" ka lebopong la khastom, dilo tše di latelago di a tšwelela:

- Karolo 167(1)(d) (i) e šupetša go letšatšikgwedi le nako ya maleba goba nako yeo e letetšwego ya kgorogo ya dithoto ...lefelong leo le šupeditšwego go karolo ya 90 go kgetsi ya dithoto tša tlišogae. Karolo 90(1)(a) e šupetša kgorogo go lebopo la khastom.
- Karolo 2(b)(ii) e laetša ge dithoto tše di lego ka gare ga sekepe di swanetše go tšewa gore di gorogile ka lebopong la khastom, k.g.r "ge sekepe se fihlile lebopong la mathomo lebopong leo, ge eba ka gare ga lebopo gob aka go nolofatši ya thekgo ya sekepe ka ntle ga lebopo".

- **9.5 (f) r.t.w. s 206(4): Na ke mang a ka begago go palelwa ke go tlatša tshepetšo ya boditšabatšhaba: poso ya lebopong goba ba Khastom ba SARS?**

Motho yo a dumelelago dithoto: lebelela karolo 217(2) ya CCA.

Go tikologo ya go dula e fetoga ya boditšhaba, ya selete, le setšhaba, Khastom e raloka karolo e kgolo kudu ya go thekga mananeo a Mmušo a go tšweletša kgolo ya ekonomi, tlhologo ya mošomo le kago ya selegae.

Molao wa Khastom le Motšhelophahlogae, 1964, ga se o latediši diphetogo tša mošomo wa khastom goba diphetogo tša tikologo fao kgwebo ya boditšhabatšhaba e dirilwego, kudu kgolo ya godimo ya tirišo ya tshedimošo ya theknolotši le tšhentšhano ya data ya elektroniki.

Ka mokgwa wa yona wa gabjale, molao wa khastom ga o kgone go fetola dikotsi tše mpsha, ga e sepetše kgwebo ka segwera gomme e hloka gore e kwešišwe gape e fe tiišetšo go bagwebi le basepedi gape le go Khastom.

Ka kgopelo lemoga: Dipotšišo tša go Botšišwa Kgafetšakgafetša (FAQs) le dikarabo tša tšona di diretšwe bjale ka tlhahlo mabapi le molao o mompsha wa khastom. Ga se di direlwe go tsenelela ka go sethekeniki le semolao tšeo di nyalelanago le khastom. Di swanetše, ka fao, go se dirišwe bjale ka tšhupetšo ya semolao. SARS e ka mpshafatša di-FAQ ge go hlokega ka nako ya phethagalo ya molao o mompsha. Di kgoboketšwa go tšwa go dipotšišo tšeo di romelwago go lepokisi la emeile la NewCustomsActs@sars.gov.za ke maloko a setšhaba.